

det større Landbrug. Det er utvivlsomt, at der her i Salen indenfor alle Partier har været Mænd, der har gjort sig al Umage for at stille Landarbejderne saa gunstigt som muligt, men de, som har haft Magten til i sidste Instans at paastrykke Lovene deres Stempel, har hovedsagelig haft til Hensigt at skaffe det større Landbrug Arbejdskraft, stedbunden Arbejdskraft, som var for Haanden, naar det store Landbrug havde Brug for den. Følger man Landarbejdernes og Husmændenes Historie helt tilbage til de store Landboreformer, vil man se, at saa godt som alle de Foranstaltninger, der i Tidens Løb er truffne for at forbedre deres Kaar, tillige er truffne for at hjælpe det store Landbrug. Jeg skal saaledes nævne, at da man udstedte Udstykningsforordningen af 1781, blev det udtrykkeligt udtalt, at da Husmændene i Særdeleshed var nyttige for Storbesidderne paa Landet, skulde der ogsaa udlægges visse Marker til Græsning for Husmændenes Kreaturer, og man ser Gang paa Gang af senere Forordninger, at de forskellige Bestemmelser, som blev truffet dels for at opretholde bestaaende Husmandsbrug, dels for at oprette nye, saa godt som altid blev truffet, fordi man vilde sikre Godsejerne, Storbesidderne paa Landet, Arbejdskraft. Man vaagede omhyggeligt over, at de Brug, som blev oprettede, ikke blev større, end at Besidderne altid forblev Landarbejdere. I 1819 blev der udstedt en Forordning om Oprettelsen af Pligthuse ved Nedlæggelse og Sammenlægning af Gaarde, og denne Bestemmelse blev ligeledes taget for at sikre det store Landbrug Arbejdskraft. Efterhaanden som Aarene gik, blev der imidlertid tilstrækkelig Arbejdskraft paa Landet, og saa blev Bestemmelsen af 1819 simpelthen suspenderet, man agtede ikke mere paa den, uden at den egentlig var blevet ophævet. I 50erne og 60erne træffer man her i Landet en yderst forarmet Husmands- og Landarbejderklasse. Det var sikkert paa den Tid de mest forkuede og forarmede Klasser i vort Land.

Der blev som sagt intet gjort for at opbølge Husmændenes økonomiske Forhold, først da den store Landbrugskrise indtraf, da Danmark maatte gaa over til at producere Fedevarer i Stedet for Korn, blev der gjort noget for at forbedre Husmændenes Kreditforhold. Havde man ikke paa det Tidspunkt oprettet Kreditforeningerne, vilde det sikkert have været umuligt for Husmandsklassen her i Landet at skabe sig saadanne økonomiske Vilkaar,

at de i det hele havde kunnet drage Nytte af den Andelsbevægelse, som derefter opstod. Husmandskreditforeningerne hjalp Husmændene over Vanskelighederne, deres Kreditforhold blev ordnet, og de blev bedre stillet derved, at man i Landbruget gik over til at producere Fedevarer, men Landarbejderne blev ikke bedre stillet ved denne Foranstaltning, tværtimod, deres Kaar blev ved denne Overgang i væsentlig Grad forringet. Landbruget blev mere og mere industrialiseret, Landarbejderne kunde kun skaffe sig Arbejde en vis Del af Aaret, og Følgen deraf blev, at de saa sig nødsaget til at udvandre til Byerne for at skaffe sig Arbejde hos den voksende Industri. Da dette skete i betydelig Udstrækning, fik man Interesse for at stavnsbinde Landarbejderne ved visse Foranstaltninger.

Allerede i 80erne var der stærk Tale om, at man skulde søge at skaffe Landarbejderen Jord at dyrke, saa at han havde en lille Smule mere at holde sig til end den Daglejerfortjeneste, han kunde skaffe sig ved at gaa paa Arbejde hos andre. Et af de første Forsøg, som blev gjort herpaa, var, at der her i Folketinget blev stillet Forslag om at skaffe Landarbejderne Havelodder. Der blev i Folketinget indbragt et privat Lovforslag gaaende ud paa, at der skulde skaffes Landarbejderne, Indsidderne, Daglejerne en Havelod paa 1—2 Skæpper Land, Værdien maatte ikke overstige 200 Kr. pr. Skæppe Land. Selvfølgelig var Forslaget af den Beskaffenhed, at det kun kunde stavnsbinde Landarbejderen, men ikke give ham en selvstændigere Stilling, end han hidtil havde haft. Lovforslaget indeholdt dog visse Bestemmelser, som den Dag i Dag har Værdi, blandt andet den, at den Jord, som saaledes af Samfundet skaffedes til Indsidderen, Daglejeren, skulde forblive Kommunens Ejendom, og Landarbejderen skulde svare en vis bestemt Afgift af Jorden. Desuden var der Ekspropriationsbestemmelser. Hvis det ikke var muligt at skaffe Indsidderen, Landarbejderen en Jordlod, som ikke laa mere end 1,000 Alen fra det Sted, hvor han boede, havde Kommunen Ret til at ekspropriere Jord til ham. I 1894 blev der nedsat en Kommission til at tage hele Landarbejderspørgsmaalet under Overvejelse, og den ansaa det for en Hovedopgave at undersøge, hvorvidt der paa Landet var Mangel paa Arbejdskraft. I de Spørgsmaal, der blev stillet til de forskellige Kommunalbestyrelser Landet over, viste det sig, at man særligt